

עשרה בטבת

1. זכריה פרק ח פסוק יט

כה אמר יְקוֹק צְבָאוֹת צוּם הַרְבִּיעִי וְצוּם הַחֲמִישִׁי וְצוּם הַשְּׁבִיעִי וְצוּם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית יִהוּדָה לְשָׁשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים וְהָאֵמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֲהַבּוּ: פ

2. רש"י זכריה פרק ח פסוק יט

(יט) צוּם הַרְבִּיעִי - צוּם שֶׁל תְּמוּזָה שֶׁהוּא רְבִיעִי לַחֲדָשִׁים:
צוּם הַחֲמִישִׁי - שֶׁל אָב:
וְצוּם הַשְּׁבִיעִי - שֶׁלֹּשָׁה בְּתִשְׂרִי שֶׁבּוּ נִהְרַג גְּדַלְיָה:
וְצוּם הָעֲשִׂירִי - שֶׁל טַבַּת:

3. מלכים ב פרק כה פסוק א

וַיְהִי בִשְׁנַת הַתְּשִׁיעִית לְמַלְכוֹ בַּחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי בַעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ בָּא נְבֻכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ בָּבֶל הוּא וְכָל חֵילוֹ עַל יְרוּשָׁלַם וַיַּחֲן עָלֶיהָ וַיִּבְנוּ עָלֶיהָ דֵיק סָבִיב:

4. ירמיהו פרק נב

(א) בֶן עֶשְׂרִים וְאַחַת שָׁנָה צִדְקִיָּהוּ בְּמַלְכוֹ וְאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ <חַמִּיטָל> חַמוּטָל בֵּת יִרְמִיָּהוּ מְלַבְנָה:
(ב) וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְקוֹק כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוִיָקִים:
(ג) כִּי עַל אֵף יְקוֹק הִיתָה בִירוּשָׁלַם וַיְהוּדָה עַד הַשְּׁלִיכּוּ אוֹתָם מֵעַל פְּנֵיו וַיִּמְרַד צִדְקִיָּהוּ בְּמֶלֶךְ בָּבֶל:
(ד) וַיְהִי בִשְׁנַת הַתְּשִׁיעִית לְמַלְכוֹ בַּחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי בַעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ בָּא נְבוּכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ בָּבֶל הוּא וְכָל חֵילוֹ עַל יְרוּשָׁלַם וַיַּחֲנוּ עָלֶיהָ וַיִּבְנוּ עָלֶיהָ דֵיק סָבִיב:
(ה) וַתִּבֵּא הָעִיר בְּמִצּוֹר עַד עֶשְׂתֵי עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמֶלֶךְ צִדְקִיָּהוּ:

5. יחזקאל פרק כז

(א) וַיְהִי דְבַר יְקוֹק אֵלַי בִּשְׁנַת הַתְּשִׁיעִית בַּחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי בַעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ לֵאמֹר:
(ב) בֶּן אָדָם <כְּתוּב> כְּתַב לְךָ אֶת שֵׁם הַיּוֹם אֶת עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה סִמֵּךְ מֶלֶךְ בָּבֶל אֶל יְרוּשָׁלַם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה:

6. רד"ק יחזקאל פרק כז

(ב) בֶּן אָדָם כְּתוּב לְךָ אֶת שֵׁם הַיּוֹם אֶת עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה - הַנְּבוּאָה בָּאָה לוֹ בַעֲשֵׂרֵה בְּטַבַּת שְׁבָאוֹתוֹ יוֹם סִמֵּךְ מֶלֶךְ בָּבֶל עַל יְרוּשָׁלַם וְאִמְרָ לוֹ שִׂיכְתוּב אוֹתוֹ הַיּוֹם וַיִּרְאֶה לְבִנֵי הַגּוֹלָה כִּי בָאוּתוֹ הַיּוֹם סִמֵּךְ מֶלֶךְ בָּבֶל וְכִשְׁיִשְׁמְעוּ אַחַר כֵּן מִפִּי הַמַּגִּידִים כִּי כֵן הִיָּה בָאוֹתוֹ הַיּוֹם עֲצֻמוֹ שֶׁכְּתַב הַנְּבִיא יָדְעוּ כִּי נְבִיא הִיָּה בְּתוֹכָם וְאֵמֶת הֵם דְּבָרָיו שְׁאוֹמְרֵם לָהֶם בְּשֵׁם ה' וְלֹא יִשְׁמְעוּ עוֹד אֶל נְבִיאֵי הַשִּׁקְרָה, וְמָה שֶׁאִמְרָ שֶׁם הַיּוֹם וְעֶצֶם הַיּוֹם רוּצָה לֹאמֹר שֶׁם הַיּוֹם בָּאֵחָד בְּשַׁבַּת אוֹ בְּשַׁנֵּי בְּשַׁבַּת אוֹ אִיזֵה יוֹם שֶׁהִיָּה כִּי אֵין שְׁמוֹת לַיָּמִים בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֵלֶּא לְמַסְפַּר יָמֵי הַשְּׁבוּעָה וְלֹא לַחֲדָשִׁים אֵלֶּא רֵאשׁוֹן שְׁנֵי וְשְׁלִישִׁי וְעֶצֶם הַיּוֹם רוּצָה לֹאמֹר בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי:

7. ערוך השולחן אורח חיים סימן תקמט סעיף ב

ועשרה בטבת שבו סמך נבוכדנצר הרשע על ירושלים כדכתיב במלכים [ב' כ"ה, א] ובירמיה [נב, ד] שבשנה התשיעית למלכות צדקיהו בחדש העשירי בעשור לחדש בא נבוכדנצר וכל חילו על ירושלים ויחזקאל שהיה בבבל עם גלות יכניה גילה לו הקב"ה זה הנבואה באותו היום כדכתיב ביחזקאל [כד, א - ב] ויהי דבר ד' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלים בעצם היום הזה כלומר שצוה לו לכתוב שם היום היינו החדש וגם היום הזה הפרטי וכתב בעשור לחדש העשירי ולא ידע הנביא על מה צוה לו לכתוב כן ואחר שכתב גילה לו דע לך כי סמך מלך בבל אל ירושלים בעצם היום הזה וזוהו ראו הכל הנבואה האמיתית שבבבל נתגלה להנביא אותו יום ואותו שעה דעצם היום מקרי עצומו של יום כחצות היום ועל כי היו אז נביאי שקר שהטעו את ישראל כמו חנניה בן עוזר וחביריו שהתנבאו שבית המקדש לא יחרב וישראל לא יגלו מעל אדמתן וחזקו ידי עוברי עבירה וירמיה שהוכיחן שישובו אל ד' ואם לאו יחרב בית המקדש וישראל יגלו הושיבוהו בחצר המטרה ושמוהו בבור של טיט כמבואר בירמיה ע"כ הודיע ד' ליחזקאל הנביא בבבל שירמיה נביא אמת וניבא בבבל כל מה שאירע בא"י ועל כי בעשרה בטבת היתה התחלת הצרות ע"כ קבעוהו לתענית לדורות

8. רמב"ם הלכות תעניות פרק ה

הלכה א

יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר +ויקרא כ"ו+ והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו'.

הלכה ב

ואלו הן יום א שלישי בתשרי שבו נחרג גדליה בן אחיקם ונכבית גחלת ישראל הנשארה וסיבב להתם גלותן, ועשירי בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק. ושבעה עשר בתמוז וחמשה דברים אירעו בו: נשתברו הלוחות, ובטל התמיד מבית ראשון והובקעה ירושלים בחורבן שני, ושרף אפוסטומוס הרשע את התורה, והעמיד צלם בהיכל.

הלכה ג

ותשעה באב וחמשה דברים אירעו בו: נגזר על ישראל במדבר שלא יכנסו לארץ, וחרב ב הבית בראשונה ובשנייה, ונלכדה עיר גדולה וביתר שמה והיו בה אלפים ורבות מישראל והיה להם מלך גדול ודימו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא המלך המשיח, ונפל ביד גוים ונהרגו כולם והיתה צרה גדולה כמו חורבן המקדש, ובו ביום המוכן לפורענות חרש טורנטורופוס הרשע ממלכי אדום את ההיכל ואת סביבו לקיים +ירמיהו כ"ו+ ציון שדה תחרש.

הלכה ד

וארבעת ימי הצומות האלו הרי הן מפורשין בקבלה +זכריה ח'+ צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי, וצום הרביעי זה שבעה עשר בתמוז שהוא בחדש הרביעי, וצום החמישי זה תשעה באב שהוא בחדש החמישי, וצום השביעי זה שלשה בתשרי שהוא בחדש השביעי, וצום העשירי זה עשרה בטבת שהוא בחדש העשירי.

9. מנ"ח מצוה שא

והנראה לגמרי והפסק משה לרד"ק נס ק. ולרמב"ם נטוה הללו מדברי קבלה אין נקבע להם יום מיוחד עשרה בטבת או פסחה בליל וכוונה, רק הדברי קבלה הוא על אלו המדשים דטבת ומתו וכן ומשמי ממויבים להפענע טבה יום אחד. אבל לא נחייסד יום מיוחד רק אלה יום שרונה יוכל להפענע רק באלו המדשים. ולמה לדבר דנפסקו [זכריה ח', י"ט] אינו מטבאר אלה יום כלל, רק יום הרביעי ויום החמישי ויום העשירי דהיינו המדשים אבל לא בלילה יום. ואמרו לך עוד ראיות נכונות בעזה"י. דבנה ברמב"ם השנה י"ט ע"כ פליגי ר"ע ורבי שמעון, דר"ע סוגר יום העשירי היינו עשרה בטבת שם סמך מלך בבל ורשכ"י אומר זה פמשה טבת שאלה חז מה עמא דבר ומה היו עושין בבית שני דלא היה ששון ושמחה בלילה יום היו עושין, ובבית שני היו מלאים בית שמיא וצום הלל ויחר מקבלי המורה והיחר שכמו הדבר. ונס שם מטבאר דנמשנה בנמוז הונקעה העיר כמטבאר בירמיה [נ"ב, ו'] ואיך מתענין כעמטה עשר, וממך רמב"ם דבית שני מרוב כעמטה עשר ט, ומורכב במוק' שם ד"ה זה. ובית שני ממך לן על כן מתענין ב"י. וממיה גדולה היאר יכילוי אינו יאמר דבר הלל

השמד ח"ו כמטבאר ברמב"ם [רמב"ן נחורם הארט]. ועוד דרי יוסף אמר [תענית כ"ט ע"א] אילו הייתי שם קנעמיו בעשירי ורמך לאתמלתא דסורפנתאל דרפסל, והיחר אילו היה שם היה קונע בעשירי ובי נחידה סדב פלי הלל הוא מדברי קבלה קר היה לזונו יוסבך תורת סכטת הוא.

אלא חלוי הוא הדבר אשר דברתי בעזה"י, דהקבלה לא קנעה יום מיוחד כלל רק המדשים ונחמה יום נחמה שרונים מתענים, וכן צימי ששון ושמחה בלילה יום שרונים במדשים הללו עושין ששון ושמחה, אי"כ צימי שני היה כל מקום נהג כמו שהיו רוצים, ואמרו זה כשנמנה הבית בשמיה והיו רוצים לקטע הימים הללו לכל ישראל בשניה, כשהוא דמקיעות דהמקין רב אכנה [שם ל"ד ע"א] שיהיו כל ישראל בשנה כמו שכמה רב האי גאון ז"ל הובא ברמב"ם [ר"ן שם ו'] ע"א מדפי הר"ף ד"ה אפקין, ויכירו סו"ל לאמר המורכב ימים הללו והיה דעם ר"ע שהנזום יהיה עשרה בטבת שם היה עת לרה לישראל ורשכ"י אומר נחמשה בטבת, אע"פ שמבלין ראה מפקוקים זה לסמכתא בעלמא. ועל כן אמר ר' יוחנן אילו היה שם היה קונע בעשירי, דזה הקריעה בלילה יום היה מדברי סו"לים. ונס סדרת ד"ה ד"ה שם הובא

ומכל מקום זה פשוט, האירנה דבריו חליה מילמא ומדרבנן אנטט מתענים
 גדולי אס המענה מודש ליה יום קודם יום המענה גדלי אט
 יוגא, כי מדרבנן מחייב להמענות יום זה דוקא, ואפילו בעמ שהיה סיוג
 להמענות כגון בעמ השמר, מ"מ אס המענה קודם ובאותו יום לא המענה,
 מן מה עמב אדרבנן אלא אפילו דברי קבלה לא ילא כיון דלא עשה כמו
 שחיקטו חז"ל. במעשר בצני' קוביה ג' ע"א ד"ה דאמר, גבי לא קיימת מנה
קובה דכל דבר מן המורה והלמים מקט דברים ממנה ו' אס לא עשה כמקום
סו"ל לא ילא כלל, וכן דעם הרמב"ם יונה עבדות במענה ראשונה והוא סמרי
מגדים א"רם בפסיפה [הכוללם ס"ג אות ו']. אן בעמ שהיה הסיוג להמענות
 מדברי קבלה והוא לא המענה באותו יום באונג, או שהיה פולה באותו יום
 שפטור להמענות או באונג, מוזכר במרי מגדים אס דיואל מן המורה אף אס
 לא עשה כמקום סו"ל, נראה לי מדור דאס לא המענה באותו יום סיוג נמור
 עליו להמענות יום אחר מודש היה כדי ללא מנה דברי קבלה ולמה יום
 שמתענה ילא די דברי קבלה עכ"פ. וכן אס אכל באונג דמ"מ סיוג עליו
 [השליש] להמענות יום זה גם כן כמט"ל דהלכות מענים א"רם ס"י
 מקס"ט ס"ה, ומ"מ ליכד מענימו לין זה שמסויב להמענות יום אחר מה
 המודש, דכל המודש זמנו והיו כיום פתס דמסויב להמענות יום אחר, וכלן כל
 המודש מוטל עליו החיוב מדברי קבלה, כן נראה לענ"ד ערוך ואמט נט"ד.

10. ספר אבודרהם סדר תפלת התעניות

וחילוק יש ביניהם שארבעת הצומות הם נדחין לפעמים כשחלו בשבת חוץ מעשרה בטבת שאינו חל לעולם בשבת
 אבל הוא חל לפעמים ביום ששי ומתענין בו ביום ואפילו היה חל בשבת לא היו יכולים לדחותו ליום אחר מפני
 שנאמר בו (יחז' כד ב) בעצם היום הזה כמו ביום הכפורים ושאר הצומות אינן חלין לעולם ביום ששי.

11. בית יוסף אורח חיים סימן תקנ

וה"ר דוד אבודרהם כתב בהלכות תענית (עמ' רנד) שעשרה בטבת הוא משונה משאר תעניות שאם היה חל בשבת
 לא היו יכולים לדחותו ליום אחר מפני שנאמר בו (יחזקאל כד ב) בעצם היום הזה כמו ביום הכפורים ולא ידעתי
 מנין לו זה.

12. גר"ח על הש"ס ס' מד עשרה בטבת

והנה "הכה"ג" כתב דאס היה אפשר שיחול עשרה בטבת בשבת. היו מתענים אפילו בשבת, משום
 וחזינו מזה דשייך תענית בשבת, רק דבכ"מ נדחה מפני השבת משום דגם למחר יכולים להתענות, אבל
 תענית חלום דאמר דיפה לחלום כשמחענינו בו כיום לכן אינו נדחה. וזהו החילוק מכל תעניות
 לעשרה בטבת, דבכל תעניות מפני המאורעות ותלוי בחודש, כדכתיב בקרא ושפיר שייך שידחה, אבל
 לעשרה בטבת דכתיב בעצם היום הזה, (עי' ר"ה י"ח ב,) אי"כ הוא דין דוקא באותו יום, ועי"כ אי"א
 לדחות למחר.

13. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ה עמוד א

אבל זמן עצי כחנים ותשעה באב וחגיגה והקהל מאחרין ולא מקדימין. תשעה באב - אקדומי פורענות לא מקדמי,

14. רש"י מסכת מגילה דף ה עמוד א

וכן תשעה באב שחל להיות בשבת, והוא הדין לשבעה עשר בתמוז, ולעשרה בטבת, והאי דנקט תשעה באב - משום
 דהוכפלו בו צרות והכל מתענין בו, אבל שאר צומות, אמרינן במסכת ראש השנה (יח, ב): רצו - מתענין, רצו - אין
 מתענין.

15. תוספת ברכה ויקרא כג:כט

ותמה אני על תכונת דמיון זה, כי לדעתי אינו מכוון כלל, דכאן ביחזכ"ט
 כתיב לשון זה במובן צוי, להתענות בו, והוי המובן, שיתענו בעצם יום
 העשירי בתשרי מתי שיחול, ואפילו בשבת, וזה הוא. מפני שח"י יכול לכתוב
 ביים הזה לבד, כמו בפסח ובסכות, ומדרוסיף. בעצמ"י, מתבאר, שתסיף.

לכונה מיוחדת, ואנו מבינים כונה זו לתקטו וגדולתו של אותו היום שאינו
 נדחה בענין מצותו מפני כל, ואפילו משבת.

אבל שם ביחזקאל כתיב לשון זה רק לענין סמור זמן המאורע, שזה
 (מצור ירושלים) ה"י בעשור לחודש, בעצם היום, וכמו שסיפר הכתוב בנת.

שבעצם היום הזה בא אל התיבה (פ' נח, ז' יג), או בעצם היום הזה נמול
 אברהם (פ' לך, י"ז כג), בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים

(פ' בא, י"ב מ"א), וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה (פ' האזינו, ל"ב מ"ח).
 ובס' יהושע (ה' י"א) ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בעצם
 היום הזה, ועוד כהנה, וכן כאן בפסוק ד"חזקאל שהביא האגדהם הוא רק

16. חת"ס בס' אמרי ברוך בראשית

וכתב החתם סופר (מובא בסידור החת"ס בפירושו לסליחות לעשרה בטבת) לבאר הענין, כי בשנה שנחרב הבית בט' באב כבר נגמר הדין בין בטבת לפניו, וכן בכל שנה ושנה נגזר הדין בעשרה בטבת אם יהיה אכילות תשעה באב בשנה זו. וירוע רעל צרה שעברה, כמו יום שמת בו אביו ואמו, אין מתענין בשבת, אבל תענית חלום מותר להתענות, דבשביל עונג שיש לו שמבטל צרה העתידה לבוא עליו לא מעונה הוא, הילכך תענית ט' באב, דזהו רק על צרה שעברה לא דחי שבת, אבל תענית י' בטבת זהו על ביטול צרה העתידה, ועונג הוא, על כן היה דוחה שבת, עכ"ל, והיינו שמכיון שבי' טבת דנים למעלה אם יבנה בית המקדש בשנה זו, הרי זה תענית על צרה העתידה לבוא, וזה מותר להתענות, כיון שיש לו עונג שעל ידי תעניתו אולי יוכל למנוע את הצער.

6

17. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כט עמוד א

ותשיעי סמוך לחשיכה הציתו בו את האור, והיה דולק והולך כל היום כולו, שנאמר +ירמיהו ו' + או לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב והיינו דאמר רבי יוחנן: אלמלי הייתי באותו הדור - לא קבעתיו אלא בעשירי, מפני שרובו של היכל בו נשרף. ורבנן: אתחלתא דפורענותא עדיפא.

18. גליוני הש"ס שבת כא

שם נעשה בו גם כן, כי נ"ב מה שהקשו דלמה הולך כנס הרי שומאח דחויי נליכור ל' דכיון דהיי' או חנוכה בבית כמבואר במהרש"א בחי'א וכדמוכח נמי ממאי דקרינן בחנוכה כשיליס וכמוכן לכן כיון דחנוכה היא דבר ההמליי ולאשיי לכל כבא אמרו לכן הולך שיהי' בטהרה גמורה לא בדחיית שומאח חסו נ"ב מה שמבואר בפסלי המוס' שהיה פי' שמיני שהיה נקדונו אקדש דבין הדיוס ביום שמשח לעבודה אסור בשומאח כרובים ככ"ז והטעם נ"ב ככ"ז דכיון דהוא חיטוב והתחלפו לרין שיהי' בטרה לגמרי וכיל' ושי' חדושי' הרין ר"ה י"ג א' ד"ה מהיין בקריטוהו דכ' דאשי' דשומר כשר גם חטבר הירדן מימ' כיון תמאחו להתחלה מהירה אין מלא' למחר ששומר ראשון הי' שלא כמלווהו פכ"ל והכוונה נ"ב ככ"ל דכיון דהיי' ראשון הוא שורש לכל כבא אמרו ל' רש"י ונחיס ט' ב' ד"ה עיקר חטאם נקט דכ' שורש החטאם שהיא הית' חטאם יחיד ראשונה ככ"ל כרי דהקרבן הראשון הוא עיקר ושורש לכל כבא אמרו ממנו וע"כ כיון דהוא דבר שרשי' ועיקרי' לרין שיהי' כסיקט לגמרי (ומיש' בפני' כן) דאף דשומאח דחויי מימ' הי' כנס להראות חיבתן של ישראל כ"ס גם כשזים ח"ל סי' פ"ז):

6

11

16

19. סליחות לעשרה בטבת

אזכרה קצוק אשר קראני. בשלשה סבות בתוך הנה הנני. נדעני הניאני הקאני. אך עתה הלאני: דעבני בשמנה בו שמאלית וימנית. הלא שלשתן קבעתי תענית. ופלך יין אנפני לכתוב דת ונית. על גבי תרשו דורשים האריכו תענית: ועמתי בתשעה בו בקלפה תפיר. חשך פעלי פעלי דוד נפיר. סרף סרף בו הנותן אמרי שפר. הוא עזרא הסופר: זים עשירי צנה בן בוני החזה. כתב לה בספר הפתחה. לזכרון לעם נמס תבנה. את עצם היום הנה: כגון פדר חדשים בעשרה בו העיר. נהי וילל במו פי אפיר. פדר פרגניות בתוך לבדי יקעיר. בבא אלי תפליס לאמר הפתה העיר: על אלה על פני אבק זריתי. פצתי על ארבעתן לו חץ בלבי יריתי. צלח על אלה קבר לי קריתי. צדיק הוא יי בי פידו סריתי: קראתי שמך מתנחם על רעתי. ראה עניי ושפע קול פניעתי. שמע תחנתי הישנא ישועתי.

6

11

20. שולחן ערוך אורח חיים סימן תקפ

בשמונה בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והיה חשך בעולם שלשה ימים; <א> ובט' בו (יג) ו לא נודע איזו היא הצרה שאירע בו.

21. ט"ז אורח חיים סימן תקפ

(א) בט' בו לא נודע כו'. - תימה גדולה הא איתא בסליחות של י' בטבת דבט' בו מת עזרא הסופר וצ"ע רב:

22. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כא עמוד ב

1
אמר מר זוטרא ואיתימא מר עוקבא: בתחלה ניתנה תורה לישראל בכתב עברי ולשון הקודש, חזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב אשורית ולשון ארמי. בידרו להן לישראל כתב אשורית ולשון הקודש, והניחו להדיוטות כתב עברית ולשון ארמי. מאן הדיוטות? - אמר רב חסדא: כותאי. מאי כתב עברית? - אמר רב חסדא: כתב ליבונאה. תניא, רבי יוסי אומר: ראוי היה עזרא שתיתן תורה על ידו לישראל, אילמלא (לא) קדמו משה. במשה הוא אומר + שמות י"ט+ ומשה עלה אל האלהים, בעזרא הוא אומר + עזרא ז' + הוא עזרא עלה מבבל, מה עלייה האמור כאן תורה - אף עלייה האמור להלן תורה. במשה הוא אומר + דברים ד' + ואתי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים, בעזרא הוא אומר + עזרא ז' + כי עזרא הכין לבבו לדרש את תורת ה' (אלהיו) ולעשת וללמד בישראל חק ומשפט. ואף על פי שלא ניתנה תורה על ידו - נשתנה על ידו הכתב, שנאמר

23. חתי"ס בס' מתנת חיים מועדים עמ' פט

1
והנה מצאתי על זה פירוש נפלא של החתם סופר (בפי שמות) ואעתיק את דבריו הקדושים וז"ל: ונראה לי דאמרו חז"ל (בסנהדרין כ"א): ראוי היה שתנתן תורה על ידי עזרא הסופר לולי שקדמו משה רבנו ע"ה ואעפ"כ נתנה כתב על ידו. והענין שבתחילה כתב הקודש הלז שאנו משתמשים בו עתה היה גנוז בספר תורה שבארון הקדש וההדיוטים היו משתמשים בכתב ליבונאה, ואתא עזרא ומסר כתב הקודש לכל בני ישראל (יעוין בגמ' סנהדרין שם). והטעם בזה משום שבאותיות התורה וצורתם ותנין וקוצין מרומזים תורה שבעל פה וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש - והרי ר' עקיבא דרש על כל קוץ תלי תלים של הלכות. וכל זמן שהיה תורה שבעל פה שמורה בפיהם ולא היו צריכים לעיין בפנים ולהוציא דברים מרמיזות הקרא היה די שיהיה כתב הקודש הזה גנוז בכבודו במקומו ויסתכלו בו הנביאים והחכמים בעת הצורך ודי לעולם שישתמשו בכתב ליבונאה. אמנם בעו"ה משגלתה שכונה וירדה שכחה לעולם כמו שלבסוף הוצרך רבינו הקדוש לכתוב תורה שבעל פה, הי"נ בימי עזרא הוצרך על כל פנים למסור סימני התורה ורמזיה לכלל ישראל כדי שידעו להוציא מרמזי הקרא, והיה זה בדורו כאלו נתנה התורה על ידו.

16
והנה דע וזמר בהעתקת התורה יונית או לכל לשון, כי בהיות התורה כתובה בלשונה שנאמר מפי הקב"ה למשה רבינו ע"ה הרי היא כפטיש יפוצץ סלע

וכל פסוק סובל כמה פירושים שונים, וממש אין לומר בו דבר על דרך פשוטו שלא יסבול גם פירוש אחר, ועל כרחם של ישראל שישמעו לדברי חכמים ולפירושים וחידותם. משא"כ בהעתק התורה ללשון לע"ז אי אפשר כי אם לבחור עייכ כונה פשוטה אחד ולכתבו באותו הלשון, כי אין לשונות העמים סובלים ככה וגם אין אתנו יודע עד מה לכתוב בחכמה ובינה כמו שנכתבה התורה על ידי

דברי חז"ל ולפירושיהם כאשר בעו"ה עדיין מרקד בינינו. ולסברה מזויפת של אותם הכופרים אין תועלת במעשה עזרא ואין הפסד וצרה כל כך במיתתו. על כן יפה אמרו במליצה נאה במגילת תענית והלכות גדולות הנ"ל שביום ח' טבת הועתקה התורה יונית והיה חושך בעולם וביום ט' טבת לא נודע מה צרה היה בו, רצה (לומר) אע"פ שמאז כבר הוקבע יום ט' טבת לתענית מפני מיתת עזרא מ"מ אחר כך כשהועתקה התורה יונית בחרו להם פשוטה של מקרא עד שלא נודע להם שוב מה צרה היה ביום ט' במיתת עזרא הסופר. עכ"ל ודפח"ח.

6

וכדי להעמיק יותר בענין נקדים מה שדרשו חז"ל במסכת חגיגה (ה): עה"פ ודמע תדמע ותרד עיני דמעה כי נשבה עדר ה' (ירמיהו י"ג) א"ר אלעזר שלש דמעות הללו למה אחת על מקדש ראשון ואחת על מקדש שני ואחת על ישראל שגלו ממקומן ואיכא דאמרי אחת על ביטול תורה. בשלמא למאן דאמר על ישראל שגלו היינו דכתיב כי נשבה עדר ה' אלא למאן דאמר על ביטול תורה מאי כי נשבה עדר ה' כיון שגלו ישראל ממקומן אין לך ביטול תורה גדול מזה, עכ"ל. הרי שחז"ל קבעו כאן כי מה שהנביא מצייר לנו צערו של הקב"ה בלשון של דמעה לא כוון בזה על צער הגוף של הגלות אלא על ביטול תורה שבת כי זהו עיקר ההעדר והחסרון לישראל בהיותם גולים מארצם בטרדות ויסורין. ולא רק צער השכינה היא על זאת אלא גם המבינים בתוך ישראל יודעים להכיר את זה ומצטערים רק על העדר השלמות בתורה בעת הגלות. וכן איתא ברמב"ם בסוף הלכות מלכים (פ"י"ב ה"ד) לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם ולא כדי שירדו בעכו"ם ולא כדי שישארו אותם העמים ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה ולא יהיה להם נוגש ומבטל עכ"ל. והרי רואים בזה כי גם לישראל עצמם – לכה"פ לחכמים ונביאים בתוכם – עיקר צער הגלות הוא חסרון השלמות בתורה אשר מלכה ושריה בגוים אין תורה!

24. מתנת חיים שם

||

6

משל, למה הדבר דומה? לארי שניצח וכלאוהו בסוגר. קודם שנכלא היו הכל יראים מפניו ובורחים, עכשיו הכל באים ומציצים בו ואומרים: היכן גבורתו של זה? כך התורה, כל זמן שהיא נתונה ביד ישראל ומתפרשת ע"י חכמיו בלשונה, לשון הקודש, הכל חרדים מפניה ומתיראים להטיל בה דופי. אפילו בן נכר שחשקה נפשו בתורה, אף הוא לא היה לו מגע עם התורה עד

25. ס' מועדים לשמחה עמ' שיד

שנכנס תחלה תחת כנפי השכינה ומדבר בלשון הקודש ומבין טעמי תורה כיון שכלאו את התורה בתרגום יווני כאילו ניטלה יראתה ממנה, וכל הרוצה בא ומציץ בה, וכל הרוצה לפגום, בא ופוגם.

ובספר דרשות בית ישי להרה"ג ר' שלמה פ"שר שליט"א (חלק א' סי' ל') כתב, שרואים בכל התעניות כמו י"ז בתמוז וט' באב שהיה מאורע ביום זה בעבר שעל ידו הושרש פורענות ביום זה, י"ז בתמוז הוא יום חטא העגל וט' באב הוא יום חטא המרגלים, אמנם לא מבואר מה אירע בעבר בעשרה בטבת, שעל ידו הושרש פורענות ביום זה. והצ"ע הבית ישי שיש לומר כי מכירת יוסף אירע ביום זה, וז"ל: הנה מכירת יוסף לא פורש באיזה יום היה, ואילולי דמסתפינא אמינא שהיה ביום עשרה בטבת. ואעפ"י שאין ראיה לדבר זכר לדבר איכא, כי חודש טבת מזלו גדי, וגדי מסמל את חטא מכירת יוסף, על שם הכתוב (בראשית לו, לא) וישחטו שעיר עזים, וכמו שביארנו את דברי הגמרא (שבת פח:) עון גדי שכרמתי לו, עכ"ל.

26. אמרי ברך שם

הרי מבואר מזה שבעשרה בטבת נשרש בו שנאת אחים על ידי מכירת יוסף, ועי"ז נגרם מה שנגרם, ובעוונותינו הרבים עדיין לא נושענו ועדיין לא נבנה הבית. על כן מחובתינו להרגיש את דברי הירושלמי והתנאי הנזכרים, שכולנו חטיבה אחת, אחים ממש, וצריכים אנו לדאוג זה לזה.